

ПІД ПОКРОВОМ АФОНУ:

Пантелеймонівський чоловічий монастир в м. Хуст-Колесарево

Історія християнства на Закарпатті сягає глибокої давнини, а дослідники по цей час сперечаються, до влади якого єпископства входили місцеві парафії. Після укладення Ужгородської унії 1646 р. та смерті останнього православного єпископа Досифея Угольського в 1735 р., православ'я на землях Північно-Східної Угорщини майже припинило своє існування. На початку ХХ ст. серед русинів розпочався інтенсивний православний рух. Угорський уряд всіляко намагався перешкоджати цьому явищу, бачачи в ньому соціальний і національно-визвольний характер. Влада організувала два судові процеси проти православних в Мараморош-Сиготі (1903-1904, 1913-1914 рр.), які не змогли припинити цей процес. На чолі православного руху став ієромонах Олексій (Кабалюк) (канонізований у 2001 р.)¹.

Із включенням Закарпаття до складу Чехословаччини під назвою Підкарпатська Русь (1919 р.), православна Церква отримала право вільно розвиватися. Згідно з канонічними правами, на цю територію поширила свою владу Сербська Православна Церква (далі СПЦ). У 1921 р Синод СПЦ направив на Підкарпатську Русь свого делегата – єпископа Нішського Досифея (Васича). Цьому єпископу належить значна роль в утвердженні православ'я серед місцевого населення. Він заснував десятки православних парафій, упорядкував чернече життя. Були створені чоловічі і жіночі монастирі в Ізі, Липчі, Теремлі. Після єпископа Досифея «Карпаторуською Православною Церквою» керували єпископи: Новосадський Іриней (Чирич)², Призренський Серафим (Йованович)³ та Бітольський Йосип (Цвійович)⁴.

У 1931 р була відновлена Мукачівська кафедра, до складу якої увійшли також парафії Східної Словаччини. Першим Мукачівсько-Пряшівським єпископом став Дамаскін (Грданічка). Єпископ реорганізував Духовну консисторію, сприяв підвищенню освіти духовенства. Чеський уряд почав надавати православному духовенству фінансову допомогу⁵. В 1936 р. до складу Мукачівсько-Пряшівської єпархії входили 127 парафій і 160 тис. чол. Діяло також п'ять монастирів: три чоловічі – Свято-Миколаївський (Іза), Свято-Преображенський (Теремля), Преп. Іова Почаївського (Ладомирова), і два жіночі – Різдва

Пресвятої Богородиці (Липча) і Благовіщення Пресвятої Богородиці (Домбоки). Крім того, існувало ще п'ять чоловічих скитів⁶. У 1938 р. на Мукачівсько-Пряшівську кафедру був призначений єпископ Володимир (Раїч). У Мукачеві єпископ пробув недовго, оскільки, згідно з Мюнхенською угодою (30 вересня 1938 р.), частина Підкарпатської Русі була окупована Угорщиною. Єпархіальне управління та архієрей перейшли до Хуста, який у березні 1939 р. також захопили угорці. У квітні 1941 р. єпископа Володимира заарештували, а в жовтні того ж року вислали до Сербії⁷.

Регент Угорщини Міклош Хорті призначив «адміністратором греко-східних угорських та греко-східних русинських церковних частин» Михайла Попова. Попов проводив проугорську політику і намагався створити в Угорщині «Автокефальну Православну Церкву»⁸. 5 лютого 1944 р. новим адміністратором був призначений ігумен Феофан (Сабов). У документі його посада значиться як «Єпископський Заступник і Адміністратор Православної Мукачівсько-Пряшівської єпархії»⁹.

Після заняття Закарпаття Радянською армією в кінці жовтня 1944 р. розпочався процес інтеграції краю до складу СРСР, а місцевих православних – під омофор Московського Патріарха. Остаточоно перехід з Сербської Православної Церкви до Московського патріархату був закріплений на засіданні Священного Синоду Руської Православної Церкви від 22 жовтня 1945 р. Після ратифікації радянсько-чехословацького договору, Указом Президії Верховної Ради СРСР від 22 січня 1946 р. у складі УРСР була утворена Закарпатська область¹⁰. Мукачівсько-Ужгородська єпархія ввійшла до складу Українського екзархату РПЦ, а з 1990 р. – до Української Православної Церкви. У 1994 р. єпархія була розділена на дві частини: Мукачівську та Хустську. Станом на 1 січня 2016 р. в Закарпатській області діяло 662 приходи та більше 40 монастирів та скитів¹¹.

В перші два десятиліття ХХ ст. чимало закарпатців поїхало на Святу гору Афон, щоб в тамтешніх монастирях присвятити своє життя Богу. За неповними даними чисельність закарпатоукраїнців на Афоні визначається в 50-60 чол. Найбільше послухників пішло до Руського монастиря Св. Пантелеймона, по кілька осіб подвизалося в келіях монастирів Пантократор, Хіландар, Зограф та ін.¹² Кілька ченців повернулися на батьківщину і стали на чолі православного руху. Серед них прп. Олексій (Кабалюк), архімандрит Йосиф (Попо-

вич), ієромонахи Мелетій (Рушак), Іларіон (Рибарь), Зиновій (Дем'ян). Афоніти створили ряд монастирів та скитів, котрі продовжували традицію Святої гори Афон. Однією із таких обителей є Свято-Пантелеймонівський чоловічий монастир в м. Хуст-Колесарево.

Заснування обители на честь святого великомученика і цілителя Пантелеймона відносимо до 1934 р. Урочище «Колесарево» (або «Камінь») знаходиться за 5 км. від міста Хуст, на гірському хребті над річкою «Ріка». Ініціатива створення чоловічого скиту належала ієромонаху Мелетію (в схимі Лука) (Рушаку)¹³.

Отець Мелетій (в миру Михайло Рушак) народився 26 серпня 1902 р. в м. Хуст Мараморошської жупи в Австро-Угорщині. У метричній книзі зафіксовано ім'я батька майбутнього подвижника – Федір, та матері – Марія (дівоче прізвище Завальович)¹⁴. Родина була греко-католицькою та відвідувала храм в центрі села. З 1908 по 1914 рр. Михайло навчався в місцевій народній школі¹⁵. У архіві Пантелеймонівського монастиря в м. Хуст-Колесарево нами виявлено унікальні фотографії, на яких зафіксована родина Рушаків. На першій фото, приблизно 1914-1915 рр., зображено Михайла, його матір та трьох сестер. Інше фото, на якому є тільки жінки, зроблено, очевидно, на початку 1930 рр. На ньому зберігся напис рукою о. Мелетія: «мамка умерла у понеділок 12. 11. 1934 г.». Інших даних про родину нами не виявлено.

За словами дослідника історії православної Церкви на Закарпатті ієромонаха Сергія (Цьоки), в 1918 р. Михайло, під впливом своєї сестри, переходить до православної Церкви¹⁶. У згаданій метричній книзі є запис від 29 листопада 1930 р., який повідомляє, що офіційно Михайло перейшов у православ'я тільки 9 вересня 1925 р.¹⁷ Православні вірники м. Хуст гуртувалися навколо архімандрита Олексія (Кабалюка), котрий в будинку М. Палканинця ще з 1911 р. облаштував молитовний дім, а потім домову церкву. Благовіщенський храм будувався із 1925 по 1929 рр. та був освячений на свято Покрови Божої Матері двома архієреями: Серафимом (Йовановичем), єпископом Призренським, делегатом Священного Синоду СПЦ, та Гораздом (Павліком), єпископом Празьким і Моравським¹⁸.

У 1924 р. з благословення архімандрита Олексія Михайло їде у паломницьку подорож на Святу гору Афон. Через три місяці він повертається до рідного міста, маючи тверду волю до чернецтва. Наступного року М. Рушак їде знову на Афон, де вступає послушником в Русь-

кий Свято-Пантелеймонівський монастир. Відомо, що одночасно з Михайлом до Греції виїхало 9 юнаків, уродженців сіла Іза та Велятино. В «Монахології» Руського Свято-Пантелеймонівського монастиря на Афоні зафіксовано дату вступу до обителі – 31 січня 1926 р.¹⁹ Припускаємо, що попередні місяці М. Рушак перебував в одній із руських келій. Секретар монастиря охарактеризував зовнішні риси послушника: «рост середній, волосы русые, глаза голубые»²⁰. 18 серпня 1926 р. настоятелем обителі архімандритом Мисаїлом (Сапегіним) М. Рушак пострижений в мантию з нареченням імені Мелетій. Послушання проходив на Круміці, невеличкому монастирському скиту, що розташований біля Хіландаря, неподалік материкового кордону Афона.

10 травня 1928 р. через хворобу Мелетій залишає Афон і повертається на Підкарпатську Русь. Після його одужання голова Духовної консисторії Карпаторуської Православної Церкви архімандрит Олексій (Кабалюк) призначає монаха Мелетія економом гімназійних курсів для православних священників в Ізі. Допомігав у будівництві іконостасів у Домбоцькому монастирі та в м. Хуст. Після призначення делегатом на Підкарпатську Русь єпископа Бітольського Йосифа (Цвійовича), ніс послух повара та келійника при архієреї. Разом з тим він служить псаломщиком у місцевому храмі²¹. 29 квітня 1931 р. рукоположений в ієродиякони, а 1 травня – в ієромонахи єпископом Йосифом²². Обслуговує православні парафії як приходський священник: с. Новоселиця Виноградівського району (1931-1932 рр.), с. Луково Іршавського округу (1932-1933 рр.), с. Липецька Поляна Хустського округу (1933-1934 рр.)²³. У 1934 р. ієромонах Мелетій знову поїхав на Святу гору Афон, де прийняв велику схиму з іменем Лука.

Через шість місяців чернець повернувся пішки додому та з благословення єпископа Мукачівсько-Пряшівського Дамаскіна (Грданічкі) поселився на околицях Хуста, викопавши на схилі гори невелику печеру²⁴. Як пише краєзнавець Василь Пагіря, «у місті про це ніхто не знав, але з часом люди побачили, що в один і той же час, вночі, на горі горіло світло і вони прийшли подивитися, що то є. Вони побачили о. Мелетія, що молився в печері»²⁵. Через невеликий проміжок часу про подвижницьке життя о. Мелетія дізнався місцевий житель Василь Росоха, який передав для побудови обителі півгектара землі. Ієрорядження про благословення на заснування скиту: «Из канцелярии Епархиального Управления имею честь сообщить Вам, что Его Пре-

освященство благоизволил дати Вам благословение на постройку кельи на земле Василия Росохи на горе "Колесарёво" возле Хуста. Подпись: диакон И. Кополович с.р.»²⁶.

Ієромонах розпочав будувати для себе невеличку келію. За словами теперішнього настоятеля монастиря архімандрита Діонісія (Бонь), о. Мелетію було видіння Хреста Господнього, і саме там він вирішив звести каплицю на честь Св. Великомученика і Цілителя Пантелеймона. Весною 1936 р. чернець звертається через благочинного монастирів архімандрита Олексія до правлячого архієрея з проханням дати дозвіл відправляти Божественну Літургію в недобудованій каплиці. 11 травня того ж року відповідний дозвіл єпископа було отримано. 8 червня 1936 р. Церковний Суд при Єпархіальному Управлінні видав розпорядження щодо освячення каплиці: «Церковный Суд на своем заседании от 28 мая 1936 г. по поводу Вашего прошения об освящении построенной Вами каплички (часовенки) на горе "Колесарёво" возле г. Хуста вынес следующее решение: "Церковный Суд со своей стороны не имеет ничего против освящения каплички, но под условием, что это не будет вредить соседним приходам"»²⁷. 9 серпня 1936 р. о. Мелетій освятив каплицю та відправив у ній першу Божественну літургію.

До о. Мелетія долучилося кілька молодих послушників, котрі склали основу чоловічого скиту. Засновник обителі ввів афонський статут в келії, який полягав у початку добового кругу богослужіння з 12 години ночі і до ранку. На свята всенощне бдіння продовжувалося цілу ніч. Трапеза в скиту відбувалася тільки два рази в день, заборонялося вживання м'яса. Поступово братія звела житловий корпус на 5 келій з каплицею та невеликий храм на честь Св. Великомученика і Цілителя Пантелеймона.

Відомо, що в 1941 р. до скиту вступив ієромонах Серафим (Шандра), уродженець с. Задне (нині Приборжавське) Іршавського району. У 1935 р. він поїхав до Сербії, де став послушником руського православної монастиря Введення Пресвятої Богородиці у Милькові²⁸. Наступного року повертається додому і вступає послушником до Свято-Серафимівського скита у рідному селі. В 1936 р. приймає постриг у рясу та мантію, а 23 жовтня 1938 р. в м. Прага рукоположений у сан ієродиякона архієпископом Савватієм (Врабец). 8 серпня 1940 р. єпископом Мукачівсько-Пряшівським Володимиром (Раїчем) рукоположений у сан ієромонаха²⁹. Зразу ж після висвячення у священниць-

кий сан, Серафима направляють до Предтеченського скиту в с. Бедевля. З 1 серпня 1941 р. по 1 січня 1943 р. він – помічник настоятеля в с. Нягово (нині Добрянське Тячівського району), а потім до 15 жовтня 1944 р. – настоятель приходу у цьому ж селі. Восени 1944 р. о. Серафима повертають до Пантелеймонівського скиту та призначають на посаду помічника настоятеля. Протягом двох років він сумлінно допомагав о. Мелетію, а з грудня 1946 р. сам очолив скит. Ієромонах Серафим перебував на цій посаді до ліквідації обителі в 1952 р.³⁰

Хоча із кінця 1944 р. ієросхимонаху Мелетію було заборонено приймати нових послушників, скит постійно поповнявся братією. У 1945 р. до обителі вступає Михайло Сідак із Воловеччини. Наступного року в скит прийняли послушником престарілого Іллю Цяпця, 1879 р. народження, з с. Іза на Хустщині. У 1947 р. до скиту вступило двоє послушників – Андрій Бонь з с. Горінчово-Монастирець та уродженець Ленінграду Георгій Воронович. В наступні три роки також три послушники виявили бажання приєднатися до числа братії (Георгій Грицько, 1950 р., Антоній Волощук, 1951 р., Гаврило Ігнатко, 1952 р.).

В ДАЗО збереглися звіти про економічне становище монастиря за 1947-1949 рр. За інформацією благочинного монастирів області архімандрита Матфея (Вакарова), скит на 1949 р. володів 2 га землі, частину із якої наділила ченцям радянська влада. Однак, тільки $\frac{3}{4}$ землі була орною, інша ж знаходилася під забудовами та лісом. Ченці отримували невеликі прибутки від землеробства, ручного ремесла, відправлення треб. У 1947 р. скит отримав 4 045 крб. доходу, в наступному році – 4 265 крб. Було виплачено державі як податок в 1946-1948 рр. по 230 крб. щорічно. Окремо ченці оформили державну позику в розмірі 200 крб. Благочинний перелічує всі споруди, котрі були на території скиту: житловий корпус (8 на 8 м), хлів (5 на 4 м), храм (10 на 4 м.), каплиця (6 на 3 м). «Скит не имеет особых реликвий или мощей. В Ските бывает один отпуск в день Великомученика Пантелеимона 27 июля, посещение до 400 человек»³¹. У довідці про діяльність скиту, складеній уповноваженим Ради у справах РПЦ по Закарпатській області А. Шерстюком за 1951 р., значилося, що ченці протягом 1949-1951 рр. отримали прибуток в розмірі 24 560 крб.³²

На початку 1950 рр. влада взялася до ліквідації монастирів і ски-тів. Спочатку увагу зосередили на невеличких обителях, мотивуючи їх закриття нерентабельністю та відсутністю насельників. 8 вересня

1952 р. Пантелеймонівський скит було ліквідовано та перетворено на 3-й приход м. Хуст. Настоятелем храму призначено ієромонаха Анаїю (Бонь)³³. Того ж дня єпископ Іларіон видав низку наказів, згідно яких насельники скиту переводилися до Свято-Миколаївського чоловічого монастиря в с. Іза-Карпутьлаш³⁴.

10 травня 1954 р. в.о. секретаря Єпархіального управління о. М. Логойда інформував обласного уповноваженого у справах РПЦ про «тайное незаконное совершение богослужений и освящение пасок находящимся ныне в заштате иером. Мелетием (Рушаком)»³⁵. За іншими джерелами, ченці не полишали обитель до 1956 р. 27 березня 1956 р. секретар єпархії М. Логойда видав наказ, що постановляв: з причини того, що о. Мелетій, о. Серафим, о. Ананія незаконно живуть в Колесарові, «направляю їх: о. Мелетія в Терebельський монастир, о. Серафима настоятелем приходу в Олександрівку, о. Ананія настоятелем приходу в М. Березний»³⁶.

В 1961 р. 3-й приход м. Хуст було ліквідовано. 1 червня 1961 р. дерев'яний храм зняли з реєстрації діючих церков і 8 серпня розібрали. Ієромонах Мелетій (Рушак) залишався проживати на території скиту до самої смерті у 1983 р. У 1985 р. вдячними учнями була встановлена мармурова плита та хрест на могилі померлого, на якій вибиті слова: «Крепко ты держал свой путь святой, в душе великой и простой». Обслуговуючи приходи, поблизу в скиту жив й о. Серафим (Шандра) та інші брати. До обителі прийшло також кілька монахинь, які під керівництвом о. Мелетія вели строге чернече життя. Ці черниці прожили при монастирі до початку 1990 рр., коли обитель відновили.

В архіві Мукачівської православної єпархії збереглося кілька документів, що проливають світло на життя о. Мелетія на початку 1970 рр. У 1973 р. ієросхимонах пише листа на ім'я архієпископа Григорія з проханням про виділення йому пенсії: «Сам полностью что слепой. Одного ока совсем нет, а другое также отказывает. Считайте полным слепцом. Приход присоединен к Хусту и никакой поддержки в старости... Дальше продолжать священническую работу я не мог, ибо почти полностью ослеп, и читать не могу»³⁷. 2 лютого 1974 р. секретар єпархії підготував «Сведения о заштатном священнослужителе, коему испрашивается пенсия». У документі, крім відомостей про народження та рукоположення, вказувалося, що о. Мелетій має загальний священницький стаж 43 роки, та з 1961 р. працює позаштатним священнослужителем Свято-Благовіщенського храму в м. Хуст³⁸.

Архієрей поставив позитивну резолюцію і о. Мелетій почав отримувати пенсію.

Окремо потрібно зупинитися на біографіях вищезгаданих ченців. Михайло Сідак народився 14 жовтня 1918 р. в с. Збини³⁹ в багатодітній родині лісоруба Василя Сідака та Олени Щербей⁴⁰. В сім'ї народилося 10 дітей. У сусідньому селі Жденієво хлопець закінчив 4 класи народної школи. У 1930 р. батьки віддали сина продовжувати навчання у Свалявську гімназію. Припускаємо, що саме в гімназії М. Сідак прийняв православ'я, адже на той час його рідне село було суцільно греко-католицьким.

У 1934 р. єпископ Дамаскін (Грданічка) направив здібного юнака до Сремських Карловців (Sremski Karlovci, Воєводина, Сербія). У цьому місті діяла духовна семінарія, яку закінчило чимало вихідців із Закарпаття. Богословські студії в семінарії тривали до 1940 р.⁴¹ Після семінарії Михайло вступив на богословський факультет Белградського університету⁴². У зв'язку з початком війни Німеччини проти Югославії навчання було припинено. З весни 1941 р. до літа 1942 р. Михайло був послушником монастиря Велика Ремета на Фрушській горі.

У 1942 р. німецькі каральні органи провели масові арешти серед духовенства Сербської Православної Церкви. Було заарештовано більшість архієреїв СПЦ на чолі з Патріархом Гавриїлом (Дожич). У згаданому монастирі був заарештований і М. Сідак. Німці відправили затриманого у м. Бреслау⁴³, де він працював у продуктовому магазині до жовтня 1943 р.⁴⁴ У документах кримінальної справи знаходимо інформацію про його звільнення із примусових робіт: «В связи с тем, что я являлся подданным Венгрии, которая в тот период времени являлась союзником Германии, я через администрацию главной продуктовой базы обратился в венгерское консульство, находящееся в г. Бреслау, с ходатайством о моем возвращении в Венгрию. На мое заявление через некоторое время пришел ответ, где указывалось, что мне необходимо заполнить соответствующие анкеты, которые тот час же мною были заполнены, отданы администрации указанной базы, а оттуда отосланы в консульство. Через несколько дней я получил документы на право въезда в Венгрию»⁴⁵. Повертаючись до Угорщини, М. Сідак був затриманий на кордоні на 30 днів для встановлення особи.

Восени 1943 р. Михайло перебирається до Угорщини, де стає слухачем православного богословського факультету Будапештського

університету. Паралельно з навчанням він виконує обов'язки псаломщика у с. Жденієво на Закарпатті. Студенти були під пильним наглядом німецького Гестапо. Один із листів до свого друга М. Сілак завершив словами: «Терпи козак, отаманом будеш». Через цей вислів його було викликано на допит, але через дві доби звільнено. Повернувшись у вересні 1944 р. на Закарпаття, Михайло влаштувався на роботу в Хустську десятирічку. Викладав німецьку мову, історію та Закон Божий⁴⁶.

Приїхавши до Хуста, він часто відвідував Свято-Паптелеймонівський скит на околицях міста. Під впливом о. Мелетія (Рушака) Михайло приймає чернецтво. 4 липня 1946 р. монах Іустин пише листа на ім'я єпископа Мукачівсько-Ужгородського Нестора (Сидорук) та просить рукоположити його у священницький сан. 21 вересня 1946 р. на божественній літургії в Іллінській каплиці Липчанського жіночого монастиря єпископ Нестор висвятив Іустина у сан ієродиякона, а наступного дня, в храмі Різдва Богородиці – в сан ієромонаха⁴⁷. Першим приходом, де служив о. Іустин, було с. Чумальово на Тячівщині. Настоятелем Свято-Покровського храму молодий ієромонах працював з червня 1947 р. до 5 квітня 1948 р. Про пастирську діяльність ієромонаха Іустина в Чумальові є недостатньо інформації. В його особовій справі, що знаходиться в єпархіальному архіві в Мукачеві, міститься лише автобіографія, написана 30 січня 1947 р. в Чумальові.

Інформацію про діяльність в Чумальові доповнюють матеріали допитів о. Іустина, проведені у квітні-липні 1951 р. На допиті від 11 квітня 1951 р. слідчий запитав арештованого, чи навчав той релігії дітей шкільного віку після возз'єднання Закарпаття з УРСР. Чернець повідомив, що «проживая в с. Чумалево, я в марте 1947 года только один раз в церковном доме собрал примерно 20 или 30 человек детей школьного возраста, которым объяснял, как нужно им подготовиться к исповеди. Это действие я обучением детей религии не считаю и случай был единичным, т.к. органами советской власти мне было запрещено проводить аналогические занятия»⁴⁸. До допитів було залучено свідків, в тому числі учнів 8-10 класів з с. Чумальово⁴⁹. Вони повідомили, що відвідували після богослужінь уроки Закону Божого. Священик читав учням Біблію, трактував її зміст, вчив церковних пісень.

У квітні 1948 р. ієромонах Іустин був переведений на пастирське служіння в с. Негрово Іршавського округу. Певний час також обслу-

говував парафію в с. Доробратово. 10 вересня 1950 р. священник звернувся до Московського Патріарха Алексія з листом, у якому просив прийняти його слухачем Московської духовної академії. Однак прохання ієромонаха Іустина залишилося поза увагою⁵⁰. До Різдва Христового 1951 р. з благословення єпископа Іларіона (Кочергіна) ієромонаха Іустина (Сідака) було нагороджено набедреником.

В с. Негрово у священника виникли проблеми з уповноваженим окружному КПБУ А. Ржецьким, котрий працював також старшим землевпорядником Іршавського округу. На початку квітня 1950 р. до уповноваженого Ради у справах РПЦ в Ужгороді надійшов лист-звернення від православних вірників с. Негрово. Селяни повідомляли, що під час одного із богослужінь до храму ввійшов А. Ржецький, що був у стані сп'яніння. Він чіплявся до жінок та грозив засадити священника до в'язниці. Отець Іустин заспокоїв вірників та попросив їх розійтися по домівках. Лист підписало 20 вірників. Селяни наголошували, що в разі необхідності можуть зібрати до 200 підписів⁵¹.

6 квітня 1951 р. ієромонах Іустин був заарештований органами МДБ. Документи кримінальної справи свідчать, що 24 березня було затверджено постанову на арешт та постанову на обрання міри затримання. Арешт санкціонували заступник прокурора УРСР Шугуров та міністр держбезпеки УРСР Ковальчук. У першому документі вказувалося, що «Сідак, будучи ворожебно настроєним по отношению к советской власти, используя свое положение священнослужителя, проводит среди населения антисоветскую агитацию, в которой выражает недовольство существующим в СССР политическим строем и возводит клевету на советскую действительность»⁵².

Безпосередньо арешт та обшук здійснив старший оперуповноважений УМДБ в Закарпатській області лейтенант Черних. У протоколі обшуку вказувалося, що на квартирі у Сідака було виявлено: паспорт, військовий квиток, періодичні видання та книги різного змісту⁵³. 9 квітня 1951 р. старший слідчий спецвідділу лейтенант Пацула прийняв справу до свого провадження і початку попереднього слідства⁵⁴. Допити заарештованого проводилися в основному у нічну частину доби. Перший допит слідчий провів у ніч з 9 на 10 квітня 1951 р. (22 год. 40 хв. – 01 год. 45 хв.). Питання стосувалися переважно основних віх біографії⁵⁵. Наступного дня допит проводився з 23 год. 00 хв. до 4 год. 00 хв. Священник повідомив, що під час богослужіння в храмі звертався до вірників з моральними настановами, навчав дітей

шкільного віку слухати батьків, поважати старших, брати приклад з Христа Спасителя⁵⁶. Під час допиту 13 квітня слідчий звинуватив заарештованого у антирадянській діяльності. Зокрема, було наведено приклади виступів священика на зборах священиків у м. Мукачево (весна 1950 р.), в с. Білки (літом 1948 р.) та під час богослужіння в с. Негрово. Більшість звинувачень заарештований відкинув.

До справи залучили покази свідків, що були зібрані задовго до арешту (у серпні 1950 р., лютому 1951 р.) та безпосередньо під час попереднього слідства. Серед свідків фігурують колишній голова сільради, дружинник, секретар парторганізації, учні, представники духовенства. Один із свідків повідомив, що під час зборів священиків у с. Білки 12 липня 1948 р. Сідак заявив: «Православним грозят две опасности, это справа коммунизм, а слева католицизм, и если мы хотим спасти себя от этих двух опасностей, то мы должны бороться и с тем и с другим нашим врагом, т.е. мы должны бороться как с католицизмом так и с коммунизмом»⁵⁷. Інший свідок заявив, що 23 квітня 1950 р., під час обіду в честь інтронізації нового єпископа, о. Іустин проголосив наступні слова: «Мы примем к себе в епископы и цыгана, если он придет к нам с правдой. Но если к нам придет Сталин без правды, то мы его не примем»⁵⁸.

14 квітня 1951 р. лейтенант Пацула підготував постанову про пред'явлення звинувачення. Після цього документу о. Іустин із заарештованого перетворився на обвинуваченого. Слідчий продовжив свою роботу, допити відновилися. З 14 квітня по 14 травня 1951 р. було проведено 10 допитів обвинуваченого та чимало допитів свідків⁵⁹. Їх зміст свідчить про те, що лейтенант Пацула намагався виявити зв'язок ієромонаха з угорською та німецькою розвідкою, довести його антиколгоспну агітацію та антирадянську діяльність, зберігання антирадянської літератури. З допитів стає також зрозуміло, що під час обшуку священику було підкинуто книгу антирадянського змісту.

21 травня 1951 р. справу було передано начальнику 4 відділення спецвідділу УМДБ капітану Хроловичу⁶⁰. 1 червня 1951 р. він провів допит обвинуваченого. Питання торкалися кількості землі, якою користувався священик, виступів проти колгоспного ладу та комсомолу⁶¹. Наступного дня було ухвалено постанову про продовження строку ведення слідства і тримання під вартою. Цей документ містить важливі факти, що потребують аналізу. Зокрема, у постанові вказувалося, що 14 квітня 1951 р. Сідаку було пред'явлено звинувачення по

ст. 54-10 ч. 2. КК УРСР, але винним він себе не визнав. На допитах в УМДБ обвинувачений показав, що під час Другої світової війни він перебував на території Югославії, Угорщини та Німеччини.

«С целью проверки и установления преступной деятельности Сидак на территории указанных стран нами посланы запросы в МГБ СССР и МГБ УССР, но ответы пока не получены. В показаниях свидетелей к делу Сидак имеются существенные противоречия, для устранения которых нами посланы запросы в Иршавский, Хустский, Раховский, Тячевский окротделы МГБ и Мукачевский Горотдел МГБ с целью дополнительного допроса свидетелей по делу, но ответов пока не поступило»⁶². Крім того, ієромонах Іустин заявив клопотання про додатковий допит 22-х свідків, які мали підтвердити, що він не проводив антирадянську агітацію в храмі в с. Негрово.

Допити свідків підтвердили слова обвинуваченого. У згаданому випадку з Ржецьким виявилось, що твердження цього чиновника були не правдивими. Священик не виступав у храмі з антирадянськими закликами, не зривав збори колгоспників після богослужіння. Селяни заявляли, що Ржецький був у стані сп'яніння, порушував громадський спокій, ображав священика та вірників.

15 червня 1951 р. капітан Хролович, розглянувши матеріали справи, передав її для подальшого ведення слідства начальнику 3-го відділення спецвідділу УМДБ капітану Гаврилову⁶³. Останній, вивчивши документи, прийняв рішення провести ряд додаткових слідчих заходів⁶⁴. Крім допитів було проведено ряд очних ставок обвинуваченого зі свідками, долучено довідки та характеристики з різних установ, пояснюючі записки.

3 липня 1951 р. капітан Гаврилов підготував протокол про завершення слідства. 4 липня був надрукований обвинувальний висновок, який 6 липня затвердив заступник прокурора Закарпатської області⁶⁵. Справу було направлено до суду. 17-18 липня 1951 р. відбувалося засідання судової колегії в кримінальних справах Закарпатського обласного суду. Справа розглядалася у закритому режимі. Згідно протоколу засідання, свідки, що мали свідчити у справі, не з'явилися на суд. Було прийнято рішення розпочати слухання в їх відсутності, а останніх викликати на другий день засідання. Підсудний виголосив клопотання про виклик до суду додаткових свідків. Ці особи мали підтвердити слова о. Іустина про те, що під час випадку у с. Білки він говорив про боротьбу проти католицизму та атеїзму (безбожжя)⁶⁶.

«Головуючий зачитав обвинувальний висновок. Підсудний признає себе винним частково»⁶⁷. У своєму виступі підсудний заявив, що «в своїх проповідях іноді я призивав до боротьби руську церков, але тільки духовної, т.е. релігійної по відношенні до моралі віруючих. У 1948 р. в с. Білках, я призвав священників боротися против католицизму, який все був нашим ворогом, і атеїзму, т.е. безбожия. Я розумів боротьбу духовну, щоб учити народ чесності, але під атеїстами я не розумів комуністів, бо атеїстом може бути не тільки комуніст. Я, як священник, повинен поширювати віру. В політичній формі я ніколи не висловлювався. Против комунізму як соціального матеріального устроюства я ніколи не виступав, а навпаки, підтримував, що доказує і те, що я сам брав участь в організації колгоспу у нашому селі... Я не вважаю боротьбу против атеїзму, одну із видів боротьби против комунізму. Всі мої проповіді були проведені в рамках допустимих конституцією. Я старався працювати в користь держави і народу, а не на ушерб»⁶⁸.

Наступного дня робота суду продовжилася. Прибуло 4 із 6 свідків, які підтвердили слова обвинуваченого. Їх виступ показав, що під час попереднього слідства їх слова були записані не зовсім точно. Під час дебатів прокурор заявив, що провина підсудного доведена повністю та просив засудити його до 10 років. В свою чергу адвокат виступив з протилежною думкою, вважаючи вину підсудного не доведеною⁶⁹.

У підсумку Закарпатський обласний суд на підставі ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР, з санкції ст. 54-2 КК УРСР засудив о. Іустина (Сідака) до позбавлення волі у виправно-трудовах таборах строком на 10 років, з поразкою в правах строком на 5 років і конфіскацією належного йому майна⁷⁰.

19 липня 1951 р. ієромонах Іустин подав касаційну скаргу до Верховного суду УРСР⁷¹, однак вона була відхилена. Для відбуття покарання засудженого відправили в Унженський табір на станцію Сухобезводна Горьківської області Росії.

30 березня 1954 р. о. Іустин написав скаргу на ім'я голови Ради Міністрів СРСР Г. Маленкова⁷². 20 травня 1954 р. на ім'я голови Президії Верховної Ради СРСР К. Ворошилова було відправлено клопотання про помилування від матері засудженого⁷³. 2 серпня 1954 р. скаргу було розглянуто старшим ревізором управління Міністерства Юстиції по Закарпатській області. Він залишив вирок без змін⁷⁴. 7 червня 1956 р. – звільнений з ув'язнення на основі указу Президії

Верховної Ради СРСР від 24 березня 1956 р. з зняттям з нього судимості і всіх правообмежень⁷⁵.

Після повернення з табору на Закарпаття о. Іустина було прийнято у клір Мукачівсько-Ужгородської єпархії та направлено на приход у с. Білки Іршавського району⁷⁶. 23 жовтня 1956 р. єпископ Варлаам (Борисевич) переводить ченця в с. Великий Раковець, з обслуговуванням с. Малий Раковець Іршавського району. На початку 1957 р. він перебув у складі братії Свято-Преображенського чоловічого монастиря в с. Терезля Тячівського району. В лютому-березні 1957 р. о. Іустин обслуговує Вознесенський та Покровський храми м. Хуст.

У 1957-1961 рр. він – настоятель приходу у с. Ділове з обслуговуванням с. Кобилецька Поляна Рахівського району. За розпорядженням єпархіального управління, ієромонах Іустин тимчасово обслуговував храми в с. Добрянське Тячівського району, селах: Ясіня, Лазешина, Чорна Тиса Рахівського району⁷⁷. 31 березня 1960 р. о. Іустин інформував уповноваженого у справах РПЦ, що в с. Ділове Рахівського району було зрізано три придорожні хрести, розграбовано каплицю, культові речі викинуто на берег річки. «Хрест кинули в Тису, а вода занесла його на румунську сторону»⁷⁸. З приводу подій у Діловому в архіві знаходимо також колективний лист віруючих від 10 червня 1960 р. на ім'я М. Хрущова⁷⁹.

Після повернення з ув'язнення ієромонах Іустин пише кілька листів до Москви з проханням посприяти у здобутті вищої богословської освіти. Особливо цікавою є переписка, що велася влітку 1958 р. Так, 21 червня 1958 р. керуючий справами Московської патріархії переслав архієпископу Варлааму листа ієромонаха Іустина до Патріарха Московського Алексія. Наведемо частину цього листа: «Прошу оказать мне помощь в пополнении своих знаний, т.е., поступить на один из западноевропейских богословских факультетов, будь это протестантских (Восточная Германия), старокатолических (Швейцария), или же англиканских в Англии. Среднее богословское образование получил в духовной семинарии Св. Саввы в Сремских Карловцах (Югославия). Год слушал лекции на богословском факультете Белградского университета. Закончил духовную семинарию в Будапеште. Все это меня не удовлетворяет, так как не успел овладеть ни одним из европейских языков, дающих возможность поближе познакомиться с богословской мыслью, как святых Отцов, так и нашего времени»⁸⁰.

Керуючий справами Московської патріархії рекомендував архієпископу Варлааму: «1. Объяснить иеромонаху Иустину всю несознательность его домогательств, принимая к тому же во внимание его незнание европейских языков; 2. Сообщить характер этого иеромонаха в отношении умственном и нравственности»⁸¹.

14 серпня 1961 р. іеромонах Іустин (Сідак) був знову призначений настоятелем храму в с. Негрово Іршавського району. У 1964 р. нагово о. Іустин прослужив до 7 лютого 1978 р., коли, у зв'язку з погіршенням здоров'я, вийшов за штат.

В особовій справі ігумена Іустина знаходимо чимало позитивних відгуків про нього як священника: «Полный духовных способностей, сеет семена любви Евангелия Христова в сердцах вверенного ему словесного стада. Не жалея своих физических сил, как проповедник-миссионер, является везде, где нужно питать алчущих духом Словом Божиим. Как ученый богослов, стоит непоколебимо на страже Православной Веры, не впуская волков в ограду Христову»; «Уважаем прихожанами за хорошее служение и проповеди. Безукоризненного морального поведения»⁸². 16 вересня 1992 р. Закарпатський обласний суд реабілітував ігумена Іустина, знявши з нього всі звинувачення⁸³. Однак, вже 21 жовтня 1992 р. внаслідок тривалої хвороби ігумен помер.

Правою рукою о. Мелетія в скиті був о. Ананія. Архімандрит Ананія (в миру Андрій Бонь) народився 6 серпня 1928 р. в с. Монастиречь (нині Хустського району Закарпатської області). Назва села, де народився Андрій, свідчить про те, що на території населеного пункту діяв колись монастир. Батьки майбутнього подвижника були незможними селянами. В родині народилося чотири сини: Лука, Василь, Андрій та Юрій (нині архімандрит Діонісій). У 1934 р. вступив до початкової школи у рідному селі. Навчання у стінах освітнього закладу тривало добре, хоча з 1934 р. до 1942 р., коли Андрій закінчив восьмий клас, змінилися три політичні режими. Період був важкий, батькам доводилося досить тяжко працювати, щоб утримувати велику родину. Мати поралася у домашньому господарстві, їй допомагали діти. Батько працював на лісорозробках та на землі⁸⁴.

У 1947 р. Андрій вступив послушником до Свято-Пантелеймонівського чоловічого скиту. 22 жовтня того ж року він був пострижений у чернецтво з іменем Ананія, на честь одного із 70-ти апостолів

Христових. 26 жовтня єпископом Мукачівсько-Ужгородським Нес-
тором (Сидорук) рукоположений в сан ієродиякона. Через рік, 28 січ-
ня 1948 р., єпископ Нестор призначив Ананію ієродияконом Панте-
леймонівського скиту⁸⁵.

15 вересня 1950 р. настоятель скиту ієромонах Серафим (Шандра)
у листі на ім'я єпископа Мукачівсько-Ужгородського Іларіона (Ко-
чергіна) просив рукоположити ієродиякона Ананію в сан ієромонаха.
Прохання мотивувалося наступними фактами: «В св. Пантелеймонов-
ском скиту в Хусте за Рекой (Колесарево) Богослужение совершается
ежедневно, и то ночами, а священнослужителей кроме меня не имеет-
ся. О. Иеросхмонах Лука (иером. Мелетий), не может вовсе служить,
потому что у него только один глаз, да и то болезненный»⁸⁶. Прохан-
ня підтримав благочинний монастирів і скитів архімандрит Матфей
(Вакаров). Єпископ рукоположив 21 вересня 1950 р. ієродиякона Ана-
нію в сан ієромонаха. Після висвячення єпископ Іларіон призначив
о. Ананію другим священиком скиту. У 1950-1952 рр. ієромонах ви-
конував обов'язки духівника жіночого скиту в с. Горбки Виноградів-
ського району, а з 1952 р. – настоятеля 3-го приходу м. Хуст-Колеса-
рево.

Священиком при колишньому Пантелеймонівському скиту о. Ана-
нія прослужив не довго. 1 жовтня 1953 р. його було переведено до
Свято-Преображенського чоловічого монастиря в с. Теремля Тячів-
ського округу. При монастирі молодий чернець відзначився смирен-
ністю, з покликанням виконував всі послуhanня. Про це свідчить лист
настоятеля монастиря архімандрита Веніаміна до Патріарха Алексія:
«Иеромонах Анания показался очень послушным и покорным во всех
отношениях касающихся послушания»⁸⁷.

На початку січня 1954 р. Єпархіальне управління доручило ієро-
монаху Ананії провести перевірку кількох храмів на Тячівщині. Так,
12 лютого він відвідав Свято-Дмитріївський скит у с. Дубове, 14 лю-
того – Свято-Петро-Павлівський та Свято-Троїцький храми в с. Дубо-
ве, 15 лютого – Іоанно-Предтечинський храм в с. Лопухово. У звіті на
ім'я правлячого архієрея він виклав свої зауваження щодо богослу-
жіння, яке проводилося в вище названих храмах. Зокрема, деякі свя-
щенники продовжували дотримуватися окремих канонів греко-като-
лицького богослужіння⁸⁸.

22 березня 1954 р. єпископ Мукачівсько-Ужгородський Іларіон
призначив ієромонаха Ананію священиком в с. Велятино Хустського

району. У цьому селі о. Ананія служив два роки, здобувши любов та повагу вірників. Благочинний Хустського округу о. Йосиф Ілюк вказував: «После двократного служения иеромонаха Анания Бонь в с. Велятно, не было никаких возражений. В селе в обеих церквах мир и спокойствие. Обе общины выражают глубокую благодарность Его Преосвященству по поводу назначения им священнослужителя в лице Иеромонаха Анания»⁸⁹.

У 1954 р. ієромонах Ананія вирішив вступити на навчання до Московської духовної семінарії. У зв'язку з цим вищий духовний заклад РПЦ запросив з Мукачівсько-Ужгородської єпархії рекомендації та характеристики на абітурієнта. Єпископ Іларіон попросив написати рекомендації благочинного монастирів та скитів Закарпаття архімандрита Арсенія (Зейкана), Хустського благочинного о. Йосифа Ілюка, інших настоятелів монастирів. Незважаючи на те, що о. Ананія був молодим ченцем, характеристики, що надали про нього, були досить солідними. Наведемо витяги з цих документів. Отець Й. Ілюк писав: «В с. Велятино в Параскевской воссоединенной церкви, вводит православный чин богослужения и ритуала и исправляет грамматические вкравшиеся ошибки в пении народа. Дебатирует на богословские темы с верующими и цитирует опыт св. отцов в примерах. Занимается чтением духовной литературы. Иеромонах Анания моральный, аккуратный к выполнению всех распоряжений Епархии. Любит дисциплину»⁹⁰.

У листі до ректора Московської духовної академії о. Костянтина Ружицького єпископ Іларіон підсумовував: «Как эти отзывы, так и другие, дошедшие до меня в устном порядке, подтверждают нашу позитивную рекомендацию, отосланную нами ранее с документами названного иеромонаха на поступление в Московскую Духовную Семинарию». Таким чином, у 1954 р. о. Ананія став студентом Московської духовної семінарії. На жаль, після першого класу семінарії він змушений був залишити навчання у зв'язку з хворобою.

Після лікування, у квітні 1955 р. о. Ананія знову їде до Москви. У листі від 1 квітня 1955 р. на ім'я єпископа Іларіона він повідомляв, що успішно прибув до Загорська, хоч у потязі в нього було вкрадено одну валізу. На канікулах після першого класу семінарії він служив помічним священником в м. Бежецьк Калінінської області (нині Тверська область Російської Федерації). Внаслідок простуди, що переросла у запалення легенів, о. Ананія на початку 1956 р. знову повертаєть-

ся на Закарпаття. Указом єпископа Іларіона від 2 лютого 1956 р. його було командировано в с. Крайниково Хустського району. Перебуваючи у цьому селі, о. Ананія часто відвідував Колесарьово, де проживав о. Мелетій. Цей факт дуже не подобався місцевій комуністичній верхівці, яка посприяла його переведенню на інше місце служіння⁹¹.

Згідно указу єпископа Іларіона від 2 квітня 1956 р., о. Ананія (Бонь) був переведений на посаду настоятеля приходу в с. Малий Березний. 7 вересня 1956 р. він пише листи до єпископа Мукачівсько-Ужгородського Іларіона та ректора МДА о. К. Ружицького, в яких просить поновити його на навчання в МДС, перевівши на заочне відділення. Владика Іларіон 9 вересня поставив резолюцію: «Благословляю». Навчання в МДС о. Ананія не завершив, закінчивши лише 4-й клас.

Інформація про пастирське служіння ієромонаха Ананії в Малому Березному, на жаль, не збереглася. Відомо лише, що 10 вересня 1956 р. єпископ доручив йому обслуговувати також с. Завосино Великоберезнянського району. Вже 10 жовтня 1956 р. о. Ананію було відряджено обслуговувати села Лоза, Гребля, Вільхівка і Нижнє Болотнє Іршавського району. У 1957-1958 рр. служив у селах Заріччя, Боржавське, Гребля, Мала Розтока Іршавського району, Нижній Бистрий Хустського району. З 1958 по 1962 рр. працює священником в с. Великий Раковець Іршавського району. 12 липня 1960 р. з благословення Патріарха Алексія нагороджений наперсним хрестом. 1 травня 1962 р. переведений на приход у м. Виноградів. 1 листопада того ж року єпархіальне керівництво призначає його помічником благочинного Виноградівського благочиння. У 1968-1973 рр. служить в с. Тросник Виноградівського району. 30 квітня 1973 р. по благословенню Патріарха Пімена зведений в сан ігумена⁹².

26 червня 1973 р. указом архієпископа Мукачівсько-Ужгородського Григорія призначений настоятелем Свято-Благовіщенського храму у м. Берегово. На цьому приході о. Ананія прослужив до своєї смерті. Разом з тим на ігумена Ананію було покладено обов'язки благочинного Березівського та Іршавського благочиння. До дня Святої Пасхи 22 травня 1983 р., з благословення Патріарха Пімена, ігумен Ананія був нагороджений хрестом з прикрасами. Рівно через три роки його було нагороджено саном архімандрита. 23 лютого 1989 р. єпископ Мукачівсько-Ужгородський Дамаскін призначив архімандрита Ананію членом Єпархіальної ради єпархії.

З розпадом СРСР настала можливість відновлення монастирів та церков. 9 липня 1991 р. архімандрит Ананія пише листа на ім'я єпископа Євфимія, в якому просить дозволити проведення богослужіння на місці колишнього Пантелеймонівського скиту в Колесарьові біля Хуста. Архієрей дав своє благословення, і перше богослужіння відбулося вже 9 серпня 1991 р. А 30 вересня 1991 р. архімандрит Ананія звертається до єпископа з проханням про побудову храму на місці колишнього скиту. І тут правлячий архієрей повністю підтримує досвідченого старця. 1 жовтня 1991 р. видано наказ, згідно якого будівництво храму можна було розпочинати. Таким чином, архімандриту Ананію належить головна роль у відновленні чернечої обителі на горі в Колесарьові.

За спогадами багатьох священників та вірників, архімандрит Ананія своєю молитвою зціляв хворих. Зафіксовано, зокрема, зцілення німих, душевно хворих та хворих на шкірні хвороби⁹³.

23 червня 2005 р. архімандрит Ананія мирно відійшов до Господа. Чин чернечого похорону очолив 25 червня благочинний Іршавського благочиння митрофорний протоієрей Георгій Чулей у співслужінні багатьох священнослужителів. Поховано архімандрита Ананія на кладовищі Пантелеймонівського монастиря.

Монастир в Колесарьові відновив свою діяльність на початку 1990 рр. 9 серпня 1991 р. єпископ Мукачево-Ужгородський Євфимій (Шутак) освятив перший камінь престольного храму на честь Святого Пантелеймона.

Очолив монастир ігумен Діонісій (в миру Юрій Бонь), що народився 30 квітня 1936 р. у с. Монастирець. У 1948 р. він поступив послушником до Свято-Пантелеймонівського чоловічого скиту в Колесареві. Зі скиту ходив у семирічну школу № 2 міста Хуст, яку закінчив в 1953 р. Наступного року призначений єпископом Іларіоном псаломщиком скиту, де прослужив до 1961 р. В 1960 р. ігумен Серафим (Шандра) постриг Юрія у чернецтво з іменем Діонісій. З 1962 до 1967 рр. служив псаломщиком у м. Виноградів, а з 1968 р. до 1973 р. – у с. Тросник Виноградівського району. 21 грудня 1975 р. у Воскресенському кафедральному соборі м. Кострома архієпископом Костромським і Галичським Кассіаном (Ярославським) рукоположений у сан ієродиякона, а 26 грудня 1975 р. – у сан ієромонаха. У 1992 р. зведений у сан архімандрита.

Освятивши перший камінь та зібравши деякі пожертви прихожан, ченці, за допомогою хустського архітектора І.Д. Мельника, починають у 1992 р. будівництво храму на честь Святого Пантелеймона. Монахи відремонтували старі дерев'яні будиночки, хлів та інші господарські споруди. У м. Воронеж було замовлено три невеликі дзвони, які встановили на невеличкій дерев'яній каркасній дзвіниці. Щоб збити Пантелеймонівський храм більшим і просторішим, ченці вирішили знести схил землі, що нависав над церквою. Там перед ними посталася міцна скеля, висотою понад 13 метрів. Щоб не допустити зсування ґрунту, було зведено захисну стіну з бетону, а у ній залишили невеликі дверцята, за якими викопали комору для свічок. Побачивши, що скеля дуже міцна, монахи вирішили викопати печерний храм. У 1993 р. розпочалися роботи по зведенню печерного храму, за два місяці робітники викопали і вивезли на візках тонни землі. У 1995 р. печерний храм на честь Преподобного Іова Почаївського був готовий і освячений єпископом Мефодієм. Цей храм був зимовою церквою монастиря.

Над печерним храмом у 2000 р. ченці збудували літню каплицю Іверської ікони Божої Матері. Розписав новий храм іконописець М. Щербан. Ю. Ісак з с. Приборжавського вирізав із дерева іконостас, подібного якому ще не має на Закарпатті. Олтар храму та ікони іконостасу розписав В. Якубець. У цей же час збудовано невеликий двоповерховий будинок з цегли. У ньому розміщено кімнати для прочан та келії для ченців.

В 2001 р. монастир отримав у подарунок від Михайла Гінцяка дзвін вагою 1 350 кілограмів, який освятив єпископ Хустський і Виноградівський Іоанн. В 2002 р. розпочато зведення будинку, у якому розмістили трапезну, кухню, келію для повара та приймальню настоятеля.

Ченці ведуть домашнє господарство, вирощують різні овочі та фрукти для власного споживання. Всі кошти, що надходять від митарян, йдуть на розбудову монастиря. До обителі підведена дорога із твердим покриттям, однак зимою сюди можна вийти лише пішки.

Монастир, як уже зазначалося, живе за своїм внутрішнім статутом, що ґрунтується на афонських правилах. Служба щодня розпочинається о 12-й годині ночі і триває до 6-ї ранку. Щонеділі проводиться звичайна служба, на якій завжди присутні до 100 чоловік. У день Свято-

го Пантелеймона до обителі приходять до п'яти тисяч паломників. Братія монастиря складає п'ять осіб.

Таким чином, Пантелеймонівський монастир в м. Хуст-Колесарево виник під впливом Святої гори та був заснований ченцем-афонітом. Це єдина обитель в регіоні, де зберігається строгий афонський статут, що певним чином був пристосований до місцевих умов. Близькість скиту до міста призвела до його ліквідації радянським режимом на початку 1950 рр. В ченцях комуністична система бачила ворога, свого ідейного противника. Після офіційного закриття скиту чернече життя у ньому не припинилося. Монастирське кладовище служить добрим джерелом інформації для дослідника. На ньому поховано більше 10 черниць, які в різні історичні часи подвизалися в скиту під керівництвом ієросхимонаха Мелетія. З проголошенням української незалежності постав з руїн і монастир під Хустом. Він відновив свої позиції в краї та став одним із провідних центрів православної Церкви.

¹ Данилець Ю. Обраний Божим Провидінням. Життєпис преподобного Олексія Карпатурського сповідника. – Чернівці: Місто, 2013. – 168 с.

² Данилець Ю. Діяльність єпископа Новосадсько-Бачкського Іринія (Чирича) на Підкарпатській Русі в 1927-1928 рр. // *Carpatica-Carpatika*. Вип. 35. Європейські цінності та конфесійно-національна ідентичність населення Українських Карпат. – Ужгород, 2006. – С. 161-166.

³ Данилець Ю. Миссионерская деятельность епископов Ириния (Чирича) и Серафима (Иоановича) на Подкарпатской Руси (1927-1930 гг.) (на материалах Закарпатья) // *Сборник VIII, Пожаревац*, 2014. – С. 101-116.

⁴ Данилець Ю. Окремі аспекти діяльності єпископа Йосифа (Цвієвича) на Закарпатті в 1930-1931 рр. // *Матеріали Дніпропетровської сесії II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Придніпровські соціально-гуманітарні читання»* (Дніпропетровськ, 22 лютого 2013 р.). Частина V. – Дніпропетровськ, 2013. – С. 158-160.

⁵ Данилець Ю. Окремі аспекти діяльності єпископа Дамаскина (Грданички) на Підкарпатській Русі (1931-1938 рр.) // *Православ'я – цивілізаційний стрижень слов'янського світу*. 36. наук. праць / Ред. колегія: П.П. Толочко (головний редактор), О.П. Моця (відповідальний редактор) та ін. – К.: Фенікс, 2011. – С. 262-267; *Його ж.*

Місіонерська діяльність єпископа Дамаскина (Грданички) на Підкарпатській Русі // *Pravoslavny biblicky zbornik*. – Горлице. I / 2015. – С. 103-113; *Humensky M. Vladyka Damaskin (Grdanicki)* // *Pravoslavie a súčasnosť. Zborník príspevkov zo VII. vedeckej konferencie študentov, absolventov a mladých vedeckých pracovníkov* (Prešov, 31. marec 2015). – С. 102-107.

⁶ *Алексій (Дехтерев), инок. Православие на Подкарпатской Руси* // *Подкарпатская Русь (1919-1936)*. – Ужгород, 1936. – С. 99.

- ⁷ Данилець Ю. Пастырська діяльність єпископа Володимира (Раича) в Закарпатті на кануне и в годы Второй мировой войны // Вестник Пермского университета. История. 2010. Вып. 1 (13). Война и российское общество. – Пермь, 2010. – С. 21-29.
- ⁸ Данилець Ю. Релігійна діяльність Михайла Попова на Закарпатті в 1938-1944 роках // Українське релігієзнавство. – 2007. – № 43. – С. 99-105; Данко О. Православна церква на Закарпатті // Закарпаття під Угорщиною 1938-1944 рр. / Упор. та передм. В. Маркуся та В. Худанича. – Ужгород: Гражда, 1999. – С. 165-181; Хланта О., Офіцинський Р. Про один із закарпатоукраїнських епізодів міжнародно-релігійного контексту (Діяльність Михайла Попова, адміністратора Мукачівської православної єпархії у 1938-1944 роках) // Україна на міжнародній арені у ХХ столітті. Науково-методичний збірник матеріалів конференції на допомогу учням шкіл і студентам (Ужгород, 13 травня 1999 р.). – Ужгород: Патент, 2000. – С. 61-84.
- ⁹ Галузевий державний архів Управління Служби безпеки України. 75886 фп. (Попов М.М.) (7.04. 1947-16.08. 1947 рр.). – Арк. 395.
- ¹⁰ Макара М. Закарпатська Україна: шлях до возз'єднання, досвід розвитку (жовтень 1944 – січень 1946 рр.). – Ужгород, 1995. – С. 51.
- ¹¹ Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 1 січня 2016 року // Єдиний державний веб-портал відкритих даних. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.gov.ua>.
- ¹² Данилець Ю. Новые источники по истории духовного влияния Афона на возрождение Православия на Закарпатье // Афон и славянский мир. Сборник 3. Материалы международной научной конференции, посвященной 1000-летию присутствия русских на Святой Горе, Киев, 21-23 мая 2015 г.). – Издание Русского Свято-Пантелеимонова монастыря на Афоне. – Греция – Святая Гора Афон, 2016. – С. 73.
- ¹³ Данилець Ю. Православні монастирі Хустського району (ХХ століття): Видання друге, змінене, доповнене / Передмова проф. Д. Данилюка. – Ужгород: Гражда, 2005. – С. 64.
- ¹⁴ Державний архів Закарпатської області (далі ДАЗО). – Ф. 1606. – Оп. 13. – Спр. 302. – Арк. 450.
- ¹⁵ ДАЗО. – Ф. Р. – 1490. – Оп. 4д. – Спр. 168. – Арк. 64 зв.
- ¹⁶ Сергий (Цёка), иеромонах. Православие и иноческая жизнь в Закарпатье в первой половине ХХ столетия. – Загорск: Троице-Сергиева Лавра, 1960. – С. 408.
- ¹⁷ ДАЗО. – Ф. 1606. – Оп. 13. – Спр. 302. – Арк. 450.
- ¹⁸ Торжество освящення нового православного храма в городе Хусте // Православная Карпатская Русь. – 1929. – 15 октября. – С. 1.
- ¹⁹ Монах Мелетий // Монахологий Русского Свято-Пантелеимонова монастыря на Афоне. – Св. Гора Афон: РПМА, 2013. – С. 512.
- ²⁰ Там само.
- ²¹ Архів Мукачівської православної єпархії. – Особова справа ієросхимонаха Мелетія (Рушака). – Арк. 2.
- ²² ДАЗО. – Ф. Р. – 1490. – Оп. 4д. – Спр. 168. – Арк. 64 зв.
- ²³ Архів Мукачівської православної єпархії. – Особова справа ієросхимонаха Мелетія (Рушака). – Арк. 1.
- ²⁴ Проша о. Мелетія // Слово. – 2002. – № 6. – С. 7.
- ²⁵ Пагирия В. Монастирі Закарпаття (1360-1939). – Мукачево: Видання Мукачівської Ужгородської православної єпархії, 1994. – С. 75.